

УДК 657

Пилипів Н.І.*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника***Мотиль В.М.***аспірант кафедри теоретичної і прикладної економіки
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

ПЕРЕДУМОВИ ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті досліджено передумови побудови управлінського обліку на будівельних підприємствах, які формують визначальний внесок у забезпечення раціональної організації управлінського обліку як інформаційної основи системи управління. Виокремлено ряд діагностичних процедур, які виступають передумовами забезпечення раціональної побудови управлінського обліку на будівельному підприємстві. На основі отриманих результатів побудовано алгоритм діагностики діючої на будівельному підприємстві обліково-аналітичної системи, який сприятиме визначенню основних питань, які необхідно вирішити для забезпечення правильно організації управлінського обліку на будівельному підприємстві з метою задоволення інформаційних запитів менеджменту.

Ключові слова: управлінський облік, передумови, побудова, організація, обліково-аналітична система, будівельні підприємства.

Пылыпив Н.И., Мотиль В.М. ПРЕДПОСЫЛКИ ПОСТРОЕНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА НА СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье исследованы предпосылки построения управленческого учета на строительных предприятиях, формирующих определяющий вклад в обеспечение рациональной организации управленческого учета как информационной основы системы управления. Выделено ряд диагностических процедур, которые выступают предпосылками обеспечения рационального построения управленческого учета на строительном предприятии. На основе полученных результатов построен алгоритм диагностики действующей на строительном предприятии учетно-аналитической системы, который будет способствовать определению основных вопросов, которые необходимо решить для обеспечения правильной организации управленческого учета на строительном предприятии с целью удовлетворения информационных запросов менеджмента.

Ключевые слова: управленческий учет, предпосылки, построение, организация, учетно-аналитическая система, строительные предприятия.

Pylypiv N.I., Motyl V.M. BACKGROUNDS FOR BUILDING MANAGEMENT ACCOUNTING IN THE CONSTRUCTION COMPANIES

In the article it is investigated the backgrounds for building a management accounting in the construction companies which form a decisive contribution to the providing of the rational organization of management accounting as an information base of a control system. It is singled out a number of diagnostic procedures which act as the backgrounds providing of the rational organization for management accounting in the construction company. Based on the results it is built the diagnostic algorithm operating at a construction company accounting and analytical system that will help to determine the main issues which are necessary to solve in order to ensure the proper organization of a management accounting in the construction companies to meet information query of the management.

Keywords: management accounting, background, construction, organization, accounting and analytical system, construction companies.

Актуальність проблеми. Сучасні умови господарювання характеризуються загостренням нестабільної економічної ситуації в національній економіці, тому менеджменту будівельних підприємств необхідно більше уваги приділити пошуку управлінських інструментів, які сприятимуть закріпленню позицій будівельних підприємств на внутрішньому ринку. Успішність реалізації технологій управління залежить від всебічної обґрунтованості рішень, яка вимагає глибоке вивчення й опрацювання джерел інформації, ефективним засобом якого є організація управлінського обліку.

В зв'язку з цим виникає необхідність у визначенні передумов побудови управлінського обліку на будівельному підприємстві як основного інформаційного джерела для підготовки і прийняття рішень, які у науковій літературі представлені досить фрагментарно, що й обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанню організації управлінського обліку присвятили свої наукові праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: І. Білоусова, С.Ф. Голова, К.П. Друрі, А.Г. Загоро-

дній, Т.П. Карпова, Л.В. Нападковська, В.Ф. Палій, Г.О. Паргин, Н.І. Пилипів, С.Г. Суков, Дж. Фостер, Ч.Т. Хорнгрен, Н.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет та ін.

Дослідженням організаційно-методичних питань обліку в будівельних підприємствах займалися такі вітчизняні науковці, як: В.В. Бабич, О.В. Вакун, М.І. Гізатуллін, В.А. Єрофеева, З.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, Б.М. Литвин, М.М. Матієшин, М.Ю. Назукін, Н.І. Пилипів, К.А. Ягмур та ін.

Попри вагомий внесок науковців у розвиток економічної думки щодо досліджень організаційно-методичних питань управлінського обліку на будівельних підприємствах, слід звернути увагу на те, що в сучасних умовах господарювання визирає необхідність у розв'язанні проблеми визначення передумов щодо чіткого проведення комплексу дій, як процесу із побудови управлінського обліку на будівельних підприємствах з метою отримання достовірної інформації, яка б давала системну оцінку діяльності підприємства і сприяла б виявленню проблемних ділянок.

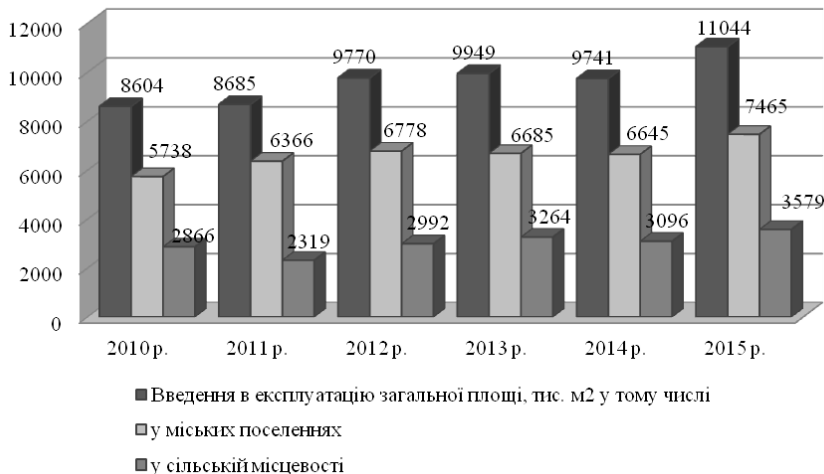
Постановка мети. Метою статті є дослідити передумови побудови управлінського обліку на будівель-

них підприємствах, які формують визначальний внесок у забезпеченні організації управлінського обліку як основної інформаційної бази системи управління.

Вклад основного матеріалу дослідження. У діяльності будівельних підприємств протягом останніх років спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення кількості будівельної продукції, зокрема житлових будівель.

Інформація про прийняття в експлуатацію загальної площі житла та кількості збудованих квартир за 2010-2015 рр. наведена у таблиці 1.

Слід зазначити, що інформація в таблиці 1 наведена без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, за 2014-2015 рр. також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Рис. 1. Динаміка обсягів введення в експлуатацію загальної площі житла за 2010-2015 рр.

Джерело: складено на основі [1]

На основі статистичних даних здійснено аналіз динаміки обсягів прийняття в експлуатацію загальної площі житла та кількості збудованих квартир за 2010-2015 рр., який наведено у таблиці 2.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що обсяги прийняття в експлуатацію загальної площі житла та кількість збудованих квартир протягом 2010-2015 рр. мали позитивну тенденцію. Так, обсяг введення в експлуатацію загальної площі житла у 2015 р. становив 11044 тис. м² і у порівнянні з попереднім 2014 р. зріс на 1303,0 тис. м², або на 13,4%, а у порівнянні з 2010 р. зріс на 2440,0 тис. м², або на 28,4%. Позитивна динаміка обсягів введення в експлуатацію загальної площі житла спостерігається і у розрізі міської та сільської місцевості, що є свідченням розвитку будівельної галузі у різних місцевостях. Однак, традиційно обсяг введення в експлуатацію загальної площі житла у міських поселеннях більший ніж у сільських.

Динаміка обсягів введення в експлуатацію загальної площі житла за 2010-2015 рр. наведена на рисунку 1.

Так, обсяг введеної в експлуатацію житла у міських поселеннях у 2015 р. становив 7465 тис. м² і у порівнянні з попереднім 2014 р. зріс на 820,0 тис. м², або на 12,3%, а у порівнянні з 2010 р. зріс на 1727,0 тис. м², або на 30,1%. У той час коли обсяг введеної в експлуатацію житла у сільській місцевості у 2015 р. становив 3579 тис. м² (майже на половину менше ніж у міській місцевості), у порівнянні з попереднім 2014 р. зріс на

Прийняття в експлуатацію загальної площі житла та кількість збудованих квартир за 2010-2015 рр.

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Введення в експлуатацію загальної площі, тис. м ²	8604	8685	9770	9949	9741	11044
у тому числі						
у міських поселеннях	5738	6366	6778	6685	6645	7465
у сільській місцевості	2866	2319	2992	3264	3096	3579
Кількість збудованих квартир, тис.						
у тому числі						
у міських поселеннях	52	61	63	67	77	89
у сільській місцевості	19	16	20	26	28	31

Джерело: складено на основі [1]

Таблиця 2

Аналіз динаміки обсягів прийняття в експлуатацію загальної площі житла та кількість збудованих квартир за 2010-2015 рр.

Показник	Абсолютне відхилення 2015 р. від					Темп приросту 2015 р. до, (%)				
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Введення в експлуатацію загальної площі, тис. м ²	2440,0	2359,0	1274,0	1095,0	1303,0	28,4	27,2	13,0	11,0	13,4
у тому числі										
у міських поселеннях	1727,0	1099,0	687,0	780,0	820,0	30,1	17,3	10,1	11,7	12,3
у сільській місцевості	713,0	1260,0	587,0	315,0	483,0	24,9	54,3	19,6	9,7	15,6
Кількість збудованих квартир, тис.	49,0	43,0	37,0	27,0	15,0	69,0	55,8	44,6	29,0	14,3
у тому числі										
у міських поселеннях	37,0	28,0	26,0	22,0	12,0	71,2	45,9	41,3	32,8	15,6
у сільській місцевості	12,0	15,0	11,0	5,0	3,0	63,2	93,8	55,0	19,2	10,7

Джерело: складено на основі [1]

482,0 тис. м², або на 15,6%, а у порівнянні з 2010 р. зріс на 713,0 тис. м², або на 24,9%.

Слід відмітити, що позитивна тенденція обсягів введеної в експлуатацію житла є ознакою покращення якості умов життя населення у різних місцевостях. Так, кількість збудованих квартир у 2015 р. становила 120 тис. і у порівнянні з попереднім 2014 р. зросла на 15,0 тис. , або на 14,3%, а у порівнянні з 2010 р. зросла на 49,0 тис. , або на 69,0% (табл. 2).

Таким чином, у результаті виконання аналітичних процедур встановлено позитивну динаміку у зростанні обсягів введення в експлуатацію будівельної продукції. Однак, з урахуванням загострення нестабільної економічної ситуації в національній економіці, менеджменту будівельних підприємств необхідно більшу увагу приділяти питанням прогнозування обсягів діяльності та пошуку управлінських інструментів, вирішення яких сприятиме закріпленню дій із побудови управлінського обліку на будівельних підприємств, як основного інформаційного джерела для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Вивчення спеціальної економічної літератури дало змогу встановити, що сам процес його розвитку на будівельних підприємствах складається з кількох етапів: побудови, ведення, оцінки та удосконалення [2; 3; 4; 5].

Однак, перш ніж реалізувати перший етап організації управлінського обліку – побудову, необхідно вивчити ідентифікацію інформації, яка необхідна менеджменту різних рівнів управління для прийняття ними обґрунтованих рішень. Тому, процес організації управлінського обліку на будівельному підприємстві, перш за все, потребує ідентифікації якісного та повного інформаційного забезпечення потреб менеджменту, оскільки від цього буде залежати як якість інформації самого обліку на підприємстві, так і якість прийнятих управлінських рішень, і як наслідок ефективність діяльності підприємства у цілому.

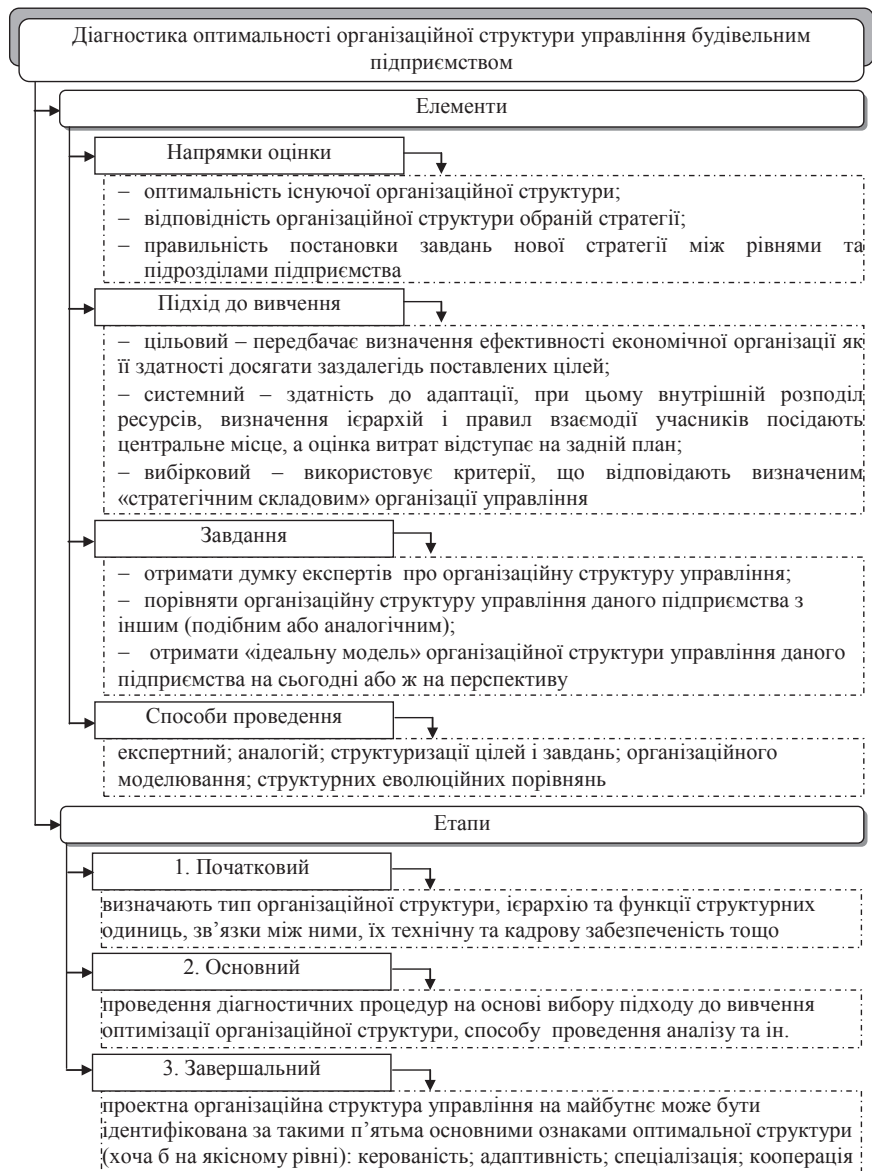
Вважаємо, що для того, щоб отримати необхідну інформацію потрібно провести ряд процедур, які виступають передумовами забезпечення раціональної побудови управлінського обліку на будівельному підприємстві, а саме:

- діагностику діючої організаційної структури підприємства та системи менеджменту підприємства;
- дослідження технології виробничого процесу;
- діагностику діючої організації обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.

Проведення діагностики діючої організаційної структури будівельного підприємства необхідне для того, щоб не тільки

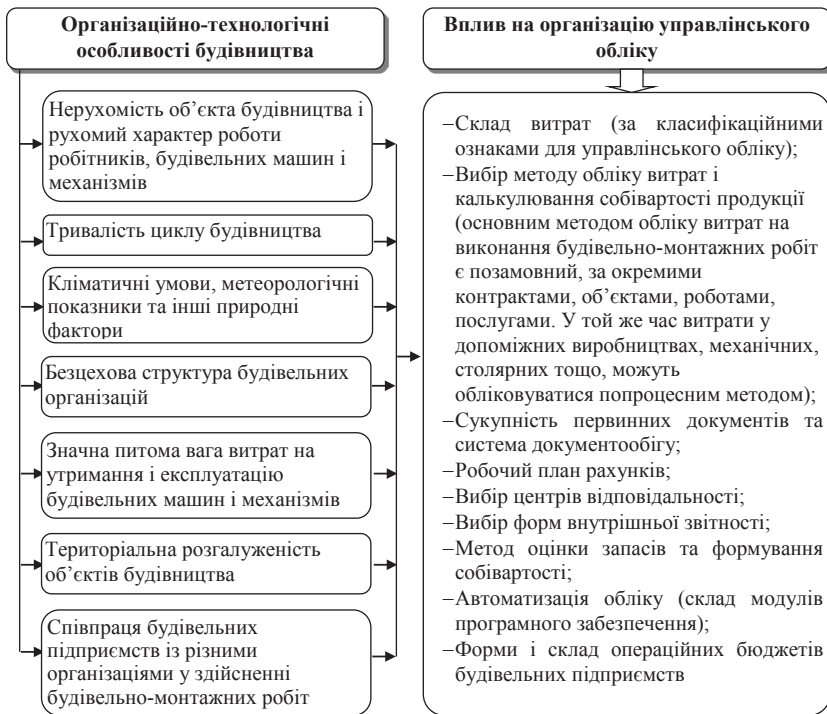
визначити центри відповідальності, на яких буде сфокусовано організацію управлінського обліку, але й для того, щоб визначити відповідність організаційної структури підприємства сформованим управлінським цілям.

Слід зазначити, що в сучасних умовах керівництво підприємств як будівельної галузі, так і підприємств інших галузей економіки, все частіше ставить питання щодо необхідності зменшення кількості штатних одиниць з метою скорочення витрат та оптимізації бізнес-процесів. Успішність вирішення таких питань залежать від вибраних методів управління, які дозволять здійснити оцінку доцільності функціонування діючих структурних підрозділів на будівельному підприємстві із врахуванням зв'язків між ними та визначення за необхідності їх розширення, виокремлення нових, які будуть відповідати внутрішній політиці реалізації стратегії розвитку будівельного підприємства. Так, наприклад, якщо підприємство обирає систему управління на основі якості, то важливо визначити відповідальних осіб окремого структурного підрозділу

Рис. 2. Діагностика оптимальності організаційної структури управління будівельним підприємством

Джерело: розроблено автором на основі [5]

Рис. 3. Організаційно-технологічні особливості будівництва, що впливають на організацію управлінського обліку

Джерело: розроблено автором на основі [6; 7]

Рис. 4. Алгоритм діагностики існуючого обліково-аналітичного забезпечення управління будівельним підприємством

Джерело: розроблено автором

за проведення заходів із контролю якості.

Оцінка організаційної структури підприємства має бути пов'язана із оцінкою системи менеджменту підприємства, оскільки порядок делегування повноважень, ієрархія підпорядкованості відповідальних осіб та оцінка прийнятих управлінських рішень, визначених цілей та успішність їх досягнення нерозривно пов'язані між собою, тому доцільно проводити комплексну діагностику оптимальності організаційної структури підприємства.

У результаті проведеного емпіричного дослідження, здійснено систематизацію рекомендацій щодо проведення такої діагностики на будівельних підприємствах та сформовано її елементи і етапи (рис. 2).

Це сприятиме формуванню якісного інформаційного забезпечення потреб менеджменту, необхідного для прийняття рішень та визначення пріоритетних напрямів стратегії розвитку будівельного підприємства.

Слід зазначити, що не менш важливим питанням є вивчення технології виробничого процесу, яке необхідне для того, щоб отримати чітке уявлення особливостей створення продукту, а на будівельних підприємствах – будівництва нового об'єкта. Отримана інформація дасть змогу здійснити правильний вибір методу обліку витрат виробничого процесу, виокремити ті статті витрат, які необхідно контролювати у процесі формування собівартості продукту, а також виокремити ті рахунки аналітичного обліку, використання яких забезпечить одержання інформації необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у процесі здійснення планування, контролю та оцінки не тільки спожитих ресурсів, але й продуктивності праці персоналу і ефективності роботи виокремлених центрів відповідальності для реалізації поставлених системою менеджменту цілей сталого економічного розвитку підприємств.

Вивчення організаційно-технологічних особливостей діяльності будівельних підприємств дало змогу виявити вплив останніх на побудову управлінського обліку (рис. 3), виокремлення яких сприятиме формуванню системного підходу до його організації.

З метою забезпечення раціональної побудови управлінського обліку на будівельних підприємствах доцільно провести діагностику діючої на підприємстві організації системи обліково-аналітичного забезпечення управління, основою якої є організація управлінського обліку.

У практичні діяльності будівельних підприємств найчастіше здійснюється незалежна аудиторська перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку і встановлення його відповідності чинному законодавству. Однак, така перевірка не дає відповідь на питання: «Чи відповідає діюча обліково-аналітична система інформаційним запитам менеджменту?» і «Чи задовольняються у повній мірі інформаційні потреби менеджменту підприємства?». З огляду на це виникає потреба у проведенні діагностики такої системи з метою визначення основних недоліків та їх виправлення під час побудови управлінського обліку на будівельному підприємстві.

Слід зазначити, що система обліково-аналітичного забезпечення як і будь-яка інша система, характеризується наявністю елементів та зв'язків між ними. З урахуванням цього, вважаємо, що діагностика організації системи обліково-аналітичного забезпечення, основою якої є організація управлінського обліку має проводитися в розрізі виділених елементів системи, встановлених зв'язків між ними, які мають вплив на якість узагальненої інформації, яка генерується як в розрізі структурних підрозділів, так і по підприємству в цілому.

Таким чином можна зробити висновок, що основними напрямками здійснення діагностики обліково-аналітичного забезпечення управління будівельним підприємством є наступні:

- встановлення відповідності існуючого обліково-аналітичного забезпечення чинному законодавству;
- визначення ефективності системи обліково-аналітичного забезпечення через виконання поставлених завдань;
- оцінка виділення елементів та зв'язків між ними;
- визначення якості інформації, її повноцінності для прийняття обґрунтованих рішень.

У результаті проведеного дослідження розроблено алгоритм діагностики існуючого обліково-аналітичного забезпечення управління будівельним підприємством, яка дає можливість вирішувати основні питання щодо організації управлінського обліку на будівельному підприємстві з метою задоволення інформаційних запитів менеджменту (рис. 5).

Проведення оцінки відповідності облікової системи, як елемента обліково-аналітичної системи, чинному законодавству дасть змогу не тільки встановити законність проведених операцій, правильність визнання активів і зобов'язань, відображення їх у звітності підприємства, але й те, що в результаті проведеної перевірки встановлюється рівень виконання вимог до облікової інформації у частині її достовірності, реальності, точності тощо. Таким чином, проведені діагностичні процедури повинні дати відповідь на питання типу: «Чи відповідає чинному законодавству облікова система підприємства?», «Чи є в наявності розроблені відповідні внутрішні положення, які регламентують ведення специфічних ділянок обліку на будівельному підприємстві?» та ін.

Оцінка виконання поставлених завдань полягає у проведенні діагностичних процедур, у результаті яких має бути встановлено рівень задоволеності менеджменту будівельного підприємства інформацією, її зрозумілості, повноти та частоти подачі, яка згенерована в обліково-аналітичній системі, через її організацію. Тому у результаті цих процедур мають бути сформувані відповіді на питання типу: «Чи відповідає інформаційним запитам системи менеджменту?», «Чи відповідає поставленим завданням?» та ін.

Оцінка виділення елементів та зв'язків між ними полягає у визначенні комунікаційних каналів,

доцільності їх виділення та міцності комунікаційних зв'язків між ними. Таким чином проведені діагностичні процедури повинні дати відповідь на питання типу: «Чи сформована система комунікаційних зв'язків між відповідальними особами?», «Чи є розроблений графік документообігу?» та ін.

Слід відмітити, що у результаті реалізації попередніх напрямів діагностики існуючого обліково-аналітичного забезпечення уможливується проведення наступного напрямку діагностики – визначення якості інформації, її повноцінності для прийняття обґрунтованих рішень на основі встановлення відповідності інформації вимогам, які ставляться до неї (своєчасність, точність, оперативність, достовірність, достатність (повнота), актуальність, економічність (раціональність) формування, однозначність, системність, комплексність, реальність, оптимальність, зіставність, доступність, доречність (актуальність), зрозумілість, репрезентативність, змістовність, періодичність, відповідність, детальність, релевантність, узгодженість та порівнянність).

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, у результаті проведеного дослідження щодо визначення передумов побудови управлінського обліку на будівельних підприємствах встановлено, що для організації управлінського обліку необхідна ідентифікація інформації, яку можна отримати шляхом проведення таких аналітичних процедур, як: діагностика діючої організаційної структури підприємства та системи менеджменту підприємства; дослідження технології виробничого процесу; діагностика існуючого обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством. Отримана інформація дасть змогу виявити проблемні ділянки організації обліково-аналітичного забезпечення системи управління будівельним підприємством, усунення яких сприятиме побудові такого управлінського обліку, впровадження якого гарантуватиме отримання достовірної інформації для прийняття обґрунтованих рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Обсяг виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції (2010-2015) [Електронний ресурс] // Статистична інформація. Будівництво [сайт] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/bud/ovb/ovb_u/ovb_rik_u_bez.htm
2. Романчук А. Л. Особливості операційної діяльності підприємств промисловості будівельних матеріалів та їх вплив на формування витратної інформації в системі обліку / А. Л. Романчук // Вісник ЧТЕІ КНТЕУ. – 2011. – Вип. 1. – С. 351–358.
3. Назукін М. Ю. Особливості виробництва будівельних матеріалів та їх вплив на побудову управлінського обліку і контролю / М. Ю. Назукін // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(4). – С. 14-24.
4. Суков Г. С. Організація управлінського обліку на великих промислових підприємствах: первинні позиції [Електронний ресурс] / Г. С. Суков // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – Вип. 2 (24). – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/7145/1/Sukov.pdf>.
5. Петренко Л. А. Оцінювання рівня організації управління підприємством / Л. А. Петренко, М. М. Трейтяк // Стратегія економічного розвитку України. – 2015. – № 36. – С. 107-117.
6. Вакув О. В. Вплив специфічних особливостей будівельних підприємств на побудову управлінського обліку / О. В. Вакув // Теорія і практика бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту: стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 трав. 2014 р. – Львів: ЛКА, 2014. – С. 206-208.
7. Пилипів Н. І. Методичні аспекти облікового забезпечення процесу експлуатації основних засобів будівельних підприємств / Н. І. Пилипів, М. М. Матієшин // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2014. – № 794. – С. 212-220.